

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. ความหมายของงานวิชาการ
2. ความสำคัญของงานวิชาการ
3. ขอบข่ายของงานวิชาการ
4. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของงานวิชาการ

งานวิชาการ เป็นงานที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจของการบริหาร โรงเรียนส่วนงานอื่น ๆ เป็นส่วนส่งเสริมให้งานวิชาการมีคุณภาพ และช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่งานวิชาการ เพราะ งานวิชาการเกี่ยวข้องกับงานทุกฝ่ายในโรงเรียน ในเรื่องการดำเนินงานวิชาการ ซึ่งมีนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของงานวิชาการไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีคิลก (2532, หน้า 47 - 48) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะหน้าที่ของสถานศึกษาหรือโรงเรียนทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ในด้าน วิชาการแก่ผู้เรียนมีผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับครูให้คำแนะนำและ ประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ในทำนองเดียวกัน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของงาน วิชาการว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ส่วน องค์กร อินทรมพรรษย์ (อ้างในอำภา บุญช่วย, 2537, หน้า 1) ได้กล่าวว่า งานวิชาการในโรงเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน ตลอดจน การอบรมศีลธรรมจรรยา และความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ พอที่จะนำมาหาเลี้ยงได้ มีความสุขความพอใจตามมาตรฐานและสภาพความเป็นอยู่ และช่วยเหลือ

เพื่อแม่เพื่อนบ้านและสังคมตามสมควร ส่วนการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ส่วน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 84) ได้ให้ความหมายงานวิชาการว่า งานปรับปรุงและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดีสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร

ขณะที่ รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) ได้สรุปว่า การปฏิบัติงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับแนวคิดของปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 2) ที่ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่าเป็นการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

จากการศึกษาความหมายของงานวิชาการ สรุปได้ว่า งานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ความสำคัญของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้เวลาในการปฏิบัติให้มากกว่างานด้านอื่น ๆ ดังที่มัทนการศึกษาลายท่านกล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ ดังนี้ กิติมา ปรีดีดิลก (2532, หน้า 55) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างมากต่อหน่วยงานการศึกษาหรือโรงเรียน และเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของโรงเรียนจุดหมายของงานวิชาการก็คือ การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรมและมีคุณสมบัติที่ต้องการงานวิชาการจึงเป็นงานที่รับผิดชอบต่อคุณภาพของพลเมืองและความมั่นคงของชาติ

ในขณะที่ อัมภา บุญช่วย (2537, หน้า 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการว่า โดยทั่วไปภารกิจหรืองานในสถานศึกษาโดยเฉพาะในโรงเรียนมักจะแยกเป็น 6 งาน ในบางสถานศึกษาจะแยกย่อยมากขึ้นน้อยกว่าขึ้นอยู่กับปริมาณของนักเรียนของโรงเรียนนั้น ๆ แต่ไม่มีสถานศึกษาหรือโรงเรียนใดไม่จัดให้มีงานวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ หรือเรียกได้ว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาหรือโรงเรียน ส่วนงานด้านอื่นๆเป็นงานที่มาสสนับสนุนงานวิชาการให้มีคุณภาพ

สำหรับ อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการว่าเป็นงานหลัก มีลักษณะคล้ายส่วนที่เป็นร่างกายของคน หรือของเด็ก เป็นส่วนที่ใหญ่ที่สุดของระบบ เป็นงานที่เป็นหัวใจของโรงเรียน และมีหลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่ใช้กับการจัดระบบการทำงานของโรงเรียนให้ตอบสนองและสนับสนุนการทำงานวิชาการของโรงเรียนให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ให้ได้คนดี เป็นคนที่สมบูรณ์

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 85) ได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่าเป็นหัวใจการปฏิบัติงานในโรงเรียน ส่วนงานอื่นเป็นงานที่สนับสนุนให้งานวิชาการประสบความสำเร็จ

อีกทั้ง ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 1 - 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น ดังที่ Smith and Others (อ้างในปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544) ได้สรุปในด้านการใช้เวลาในการดำเนินงานวิชาการและให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร โดยแยกออกเป็น 7 ประเภท พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการ ร้อยละ 40 งานบุคลากร ร้อยละ 20 งานกิจการนักเรียน ร้อยละ 20 งานการเงิน ร้อยละ 5 งานอาคารสถานที่ ร้อยละ 5 งานความสัมพันธ์กับชุมชน ร้อยละ 5 และงานทั่วไป ร้อยละ 5 เท่านั้น งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร งานวิชาการถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน หากมองงานวิชาการในด้านงานของสถานศึกษา งานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมดูแลหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผล การศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพสถานศึกษา เป็นต้น จากการให้ความหมายและความสำคัญของงานวิชาการสรุปได้ว่า การดำเนินงาน

วิชาการในโรงเรียน หมายถึง การกระทำกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นหลักทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

นอกจากนี้ ปัญญา แก้วกียร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545, หน้า 17) ได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา การดำเนินงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน โดยทั่วไปงานวิชาการจะ ประกอบด้วย การศึกษาปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาและการนำหลักสูตร ไปใช้ การจัดเตรียมการเรียนการสอน การจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และสื่อการเรียน การสอน การส่งเสริมการสอน การวัดและประเมินผล การดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศติดตามผล การวางแผนและการกำหนดวิธีการดำเนินงานทางด้านวิชาการ รวมถึงการประชุม ทางวิชาการ

จากการศึกษาความสำคัญของงานวิชาการ สรุปได้ว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญ ของการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและ คุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการส่วนงานอื่นเป็นงานที่สนับสนุน ให้งานวิชาการประสบความสำเร็จเท่านั้น

ขอบข่ายของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน เป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวาง และ การที่จะพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้นย่อมเป็นภาระหน้าที่หลักของ ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายของงานวิชาการอย่างลึกซึ้ง เพราะจะเป็น ส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้งานวิชาการสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษา ขอบข่ายงานวิชาการ 4 ด้าน ดังนี้

หลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 40 - 41) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตร 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตามที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า เช่น ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิตคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรม ฝึกฝน ผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ส่วน ชำรง บัวศรี (2542 , หน้า 7, 302 - 303) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือแผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละ โปรแกรมการศึกษา เพื่อผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ และการนำหลักสูตรไปใช้นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะนอกจาก จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าแล้วยังจะต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด ด้วย สิ่งที่เป็นอันดับแรกที่จะคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องกระทำก็คือ การดำเนินการเพื่อ หน่วยงานต้นสังกัดอนุมัติให้นำหลักสูตรไปใช้ได้เสียก่อน การเตรียมการและการบริหารหลักสูตร เมื่อได้แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรรวมทั้งวัสดุหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติและอื่นๆ ที่จำเป็นแล้ว งานขั้นต่อไปก็คือ การนำหลักสูตร ไปใช้ในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย ในเรื่องนี้มีสิ่งที่จะต้องทำอยู่ 4 เรื่อง คือการวางแผนนำหลักสูตรไป ใช้เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม การเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การตรวจสอบ ความพร้อมและ งานการใช้หลักสูตร

ทางด้านวิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 48) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียน ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ อันเป็นประสบการณ์ ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

ส่วน ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรนั้นคลุมไปถึง โครงการสอน แบบเรียน แบบฝึกหัด สื่อการเรียน วิธีการสอน วิธีการจัดกิจกรรม ตลอดจน คู่มือดำเนินงานของครู เพื่อให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ในขณะที่สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 9 - 20) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของ หลักสูตรเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน หมายถึง วิชาและ เนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะ อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร กลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน กิจกรรมประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเอกสารหลักสูตรเป็นเอกสารที่กล่าวถึง สาระของหลักสูตร โดยตรง คือกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาที่จัดไว้ใน หลักสูตรนั้น ๆ ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียด ต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ตามความมุ่งหมาย

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียน เป็นการมองหลักสูตร ในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ และจัดให้แก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียน ได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด กิจกรรมที่ควรจัดให้แก่ผู้เรียนจะต้อง ปรากฏอยู่ในหลักสูตรอย่างชัดเจน

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัด โอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน จะเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมที่กำหนดแผนสำหรับจัด โอกาสทางการศึกษาจะแสดงเกี่ยวกับ จุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ หรือกลุ่มบุคคลในระดับการศึกษาต่าง ๆ หลักสูตรก่อนวัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรอุดมศึกษา หรืออาจหมายถึงกลุ่มของแผนย่อยต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน รวมถึงเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แนวคิดในความหมายของหลักสูตรดังกล่าวนี้ เป็นความหมายในแนวกว้างและสมบูรณ์ที่สุด เพราะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของโรงเรียน

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้เด็ก ได้รับ กล่าวคือผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัว ผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตร ในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจาก การเรียนรู้

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นแผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียน โดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

ความสำคัญของหลักสูตร สรุปไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองมีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นเช่นไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

อีกทั้งได้จำแนกองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่

จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตรซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ

จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดเฉพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมาย กลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอนขึ้นในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะมีหลายระดับดังกล่าวแล้วแต่จุดมุ่งหมายทุกระดับย่อมสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหา เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือ การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่นการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น

การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัด โต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครู และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การดำเนินการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวาง โครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

เช่นเดียวกับ อำนาจ จันท์เปิ้น (2532, หน้า 108) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในการใช้หลักสูตร โดยให้ศึกษาวิเคราะห์เจตนารมณ์ นโยบาย การจัดการศึกษาของชาติและท้องถิ่น กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์สถานศึกษา สิ่งแวดล้อม ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการใช้หลักสูตร เป็นผู้นำทางความคิดในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน กำหนดโครงการพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการให้ครู ใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ และประเมินการใช้หลักสูตร

ส่วนอำนาจ บัญช่วย (2537, หน้า 32) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารหลักสูตร โดยจัดให้มีปรัชญา เป้าหมาย นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ชัดเจน และแจ้งให้คณะครูทราบ จัดให้มีเอกสารหลักสูตร และจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร จัดครูเข้าสอนตามความรู้ความสามารถ ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอนมีการนิเทศเยี่ยมชม คูการสอนและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

ในทำนองเดียวกัน อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 38) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารหลักสูตร คือ

1. ต้องศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ ให้ทราบเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรอย่างแน่ชัด ในเรื่องหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการมวลงประสพการณ์ เวลาเรียน การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล รวมทั้งเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ
2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ ดูแลการดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ติดตามผลการปฏิบัติ และจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร
3. จัดหาหลักสูตรเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม คู่มือประเมินผล และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
4. เตรียมครูให้พร้อมที่จะใช้หลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ อบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผล ตามที่หลักสูตรกำหนด
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจ เพื่อจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรเกิดผลในตัวเด็กมากยิ่งขึ้น
6. จัดครูเข้าสอนให้ตรงกับความรู้ความสามารถ และให้จัดทำแผนการสอนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปได้อย่างสะดวกและราบรื่น
7. ส่งเสริมและมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม เช่น การจัดตั้งชุมนุม หรือชมรม วิชาการต่าง ๆ
8. จัดการด้านการบริการการใช้หลักสูตรแก่ครูในโรงเรียน โดยจัดให้มีฝ่ายบริการหลักสูตร เช่น โสตทัศนศึกษา ห้องสมุด การแนะแนว สนับสนุนการใช้หลักสูตร จัดหาวัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนสถานที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุด ห้องวิชาการต่าง ๆ สนามกีฬา แปลงเกษตร ฯลฯ ให้เหมาะสม
9. นิเทศและติดตามการใช้หลักสูตร โดยการเยี่ยมและสังเกตการณ์สอนเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้ทราบปัญหา จะได้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือตามที่ครูต้องการ เพื่อส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรให้ถูกต้อง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่..... 10 พ.ค. 2555
เลขทะเบียน..... 245454
เลขเรียกหนังสือ.....

โดยสรุป หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่สำคัญแก่ชีวิตให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม ผู้บริหาร โรงเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักสูตรและขอบข่ายของหลักสูตร ตลอดจนส่งเสริมให้ครูได้นำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุ จุดมุ่งหมาย และให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่าน เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียน และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 3) ได้อธิบายความหมาย ของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม อันอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียน การสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่มี กำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนการประเมินและ การวัดผลการเรียน มีลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียนนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นของภาครัฐและภาคเอกชน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนั้นเป็นการเฉพาะแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ หรือแม้แต่หอสมุดแห่งชาติ และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ส่วน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้หมายถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้วิชาการและประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ห้องวัฒนธรรม ห้องภูมิปัญญา ห้องเฉลิมพระเกียรติ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการ วิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล ห้องแนะแนว ห้องสหกรณ์ ห้องดนตรีไทย สากล สวนศิลป์ สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนธรรมชาติ สวนเกษตร ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องมัลติมีเดีย ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาตามกลุ่มสาระ

ในขณะที่เดียวกันศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวจนัง (2545, หน้า 18) ได้อธิบายความหมายของแหล่งเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นแหล่งที่จะให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับครูและผู้เรียนรวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

จากการศึกษาความหมายของแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม บุคคล สิ่งประดิษฐ์ วัตถุ อาคารสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูล ข่าวสาร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งวิทยาการชุมชน ห้องสมุด อุทยานการศึกษา ศูนย์การศึกษาและนันทนาการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปลูกฝังนิสัยแห่งการใฝ่รู้ใฝ่เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนรู้ต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว นอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนแล้ว จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 25 ได้ระบุไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ แหล่งเรียนรู้ดังกล่าว มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

สำหรับศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวจนัง (2545, หน้า 23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ มีความสำคัญทั้งโดยนัยของการเป็นแหล่งที่มีความรู้หลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เป็นแหล่งเชื่อมโยงการเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชนเข้าด้วยกันเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักการปฏิรูปที่เน้นการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการคิดปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องที่ต้องสอดคล้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้รอบตัว

อีกทั้งชุมชนกับสิ่งแวดล้อมใกล้บริเวณเขตบริการของโรงเรียน จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้วิธีการคิดที่สำคัญของผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้เรียนรู้การคิดจากชุมชนอย่างหลากหลาย

ส่วน จรุง ชูลาภ (2545) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า มีความจำเป็นต่อการจัดประสบการณ์โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกระตุ้น ส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียนและใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ จัดประชุมสัมมนาหรือส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้บริหารควรจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการแสวงหาและประสานความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น และแหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและตามความสนใจของผู้เรียน

ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2549, หน้า 1) กล่าวว่า โรงเรียนทุกแห่งทุกระดับ ถือเป็นตัวแทนของรัฐในการจัดการศึกษา และดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอันเป็นหลักการทำงานร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนให้เรียนได้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น

จากการศึกษาความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญคือ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ไม่ใช่สิ่งที่ไกลตัว ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการใฝ่รู้ใฝ่เรียน จนก่อให้เกิดเป็นนิสัยที่ดี รักการอ่านเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนาตนเอง ครอบครัวยุคใหม่ และสังคมได้อย่างเต็มตามศักยภาพ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักท้องถิ่นของตน เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีมากมายหลายประเภทซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดจากประสบการณ์ตรงและสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีนักรักศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ ดังนี้

รัชนิกร ทองสุคติ (2542, หน้า 14 -17) ได้จำแนกประเภทของแหล่งวิทยาการหรือแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 6 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจต้องการเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่มีทักษะความสามารถ

ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ช่างฝีมือ ช่างทอง ช่างไม้ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ อาทิ ศิลปิน
ทุกแขนง นักกฎหมาย นักหนังสือพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มากมาย

2. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อ
มนุษย์ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ พืช และแร่ธาตุ เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ล้วนแต่
เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ชาติ ท้องถิ่นใดมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ท้องถิ่น
นั้นจะเป็นดินแดนแห่งความมั่นคง แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ
วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้
เฉพาะตัวตามเขตภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศมีคุณค่าในการศึกษาค้นคว้าทั้งทางวิทยาศาสตร์
ประวัติศาสตร์และอารยธรรม

3. ทรัพยากรวัตถุและสถานที่ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง และวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น
ที่ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือสิ่งที่ต้องการ เช่น โรงทำน้ำประปา
ที่ว่าการอำเภอ โรงพยาบาลและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น
โดยแหล่งวิทยาการที่เป็นทรัพยากรวัตถุและสถานที่นับเป็นการให้ความรู้แบบประสบการณ์ตรง
แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ง่ายมากขึ้น และเกิดมโนคติที่ถูกต้อง
การได้เห็น ได้ยินและได้สัมผัสสิ่งที่ตนอยากเรียนรู้นับเป็นการช่วยเสริมแรงให้เกิดความใฝ่รู้เพิ่มขึ้น
เรื่อย ๆ แหล่งวิทยาการที่เป็นวัตถุและสถานที่ที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งได้แก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์
พิพิธภัณฑน์ วัด สถานประกอบการ ห้องสมุด ศาสนสถาน สถาบันการศึกษาหน่วยงานภาครัฐและ
เอกชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานีอนามัยและโรงพยาบาล ตลาดและนิทรรศการ

4. ทรัพยากรประเภทสื่อ หมายถึง บุคคลหรือสิ่งๆ ที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน
ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการส่งผ่านทางประสาท
สัมผัสทั้ง 5 แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของมนุษยชาติสามารถดำเนินไป
อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสูง ที่สำคัญที่สุดคือ สามารถกระจายความรู้ไปสู่ทุก ๆ พื้นโลก
อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทรัพยากรประเภทสื่อสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ สื่อสิ่งพิมพ์และ
สื่ออิเล็กทรอนิกส์

5. ทรัพยากรประเภทเทคนิค หมายถึง สิ่งๆ ที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและ
นวัตกรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้น สิ่งๆ ที่มนุษย์ทำการปรับปรุง อาทิ โรงงานที่ทันสมัย
ระบบการสื่อสารคมนาคม ศูนย์คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรือระบบใหม่ ๆ ที่นำเข้ามาใช้ในท้องถิ่น
นั้นๆ ซึ่งช่วยให้เรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของมนุษย์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ เกิดแรงบันดาลใจ
ในการสร้างสรรค์ทั้งด้านความคิดและสิ่งประดิษฐ์คิดค้น

6. ทรัพยากรประเภทกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม ต่างๆ การปฏิบัติงานของหน่วยราชการ ตลอดจนความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุง พัฒนาสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่เป็นรูปธรรม อาทิ การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การส่งเสริมการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และการรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น เป็นต้น

สำหรับ ชัยฤทธิ์ ศิลาลักษณ์ (2544, หน้า 14 -15) ได้เสนอการจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ในห้องเรียน สื่อการสอนต่างๆ เช่น ชุดการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ ศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป
2. ในโรงเรียน เช่น บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า มีอาคาร ต่าง ๆ มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑสถาน สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์ และอื่น ๆ อีกมากมาย
3. นอกโรงเรียน รอบโรงเรียนภายในชุมชน และห่างไกลออกไป มีแหล่งเรียนรู้มากมาย ที่สามารถให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ทุกสาขาวิชา ทั้งด้านวิชาการ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม อาชีพและภูมิปัญญา

ในทำนองเดียวกัน เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544, หน้า 28-29) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ในห้องเรียน ได้แก่ ตัวครูที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สื่อและเทคนิควิธีการ ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิด ได้แสดงออก ได้ทำงานร่วมกัน โดยครู อาจใช้ชุดการสอน จัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาทดลอง ฟัง พูด อ่าน เขียนด้วยตนเอง มีมุมค้นคว้า มุมฝึกปฏิบัติ ป้ายความรู้และห้องหมวดวิชา/งานที่ให้นักเรียนเข้าเรียนรู้
2. ในโรงเรียน ได้แก่ บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า มีอาคาร ต่างๆ มีป้ายบอก มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑสถาน สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์
3. นอกโรงเรียน ได้แก่ รอบโรงเรียนภายในชุมชนและห่างไกลออกไป อาจเป็น ต่างจังหวัดที่ให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ทุกสาขาวิชา ทั้งด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

อีกทั้ง นิคม ทาแดง กอบกุล ปราบประชา และ อำนวย เดชชัยศรี (2545, หน้า 34 - 35) ได้จำแนกไว้มีดังนี้

1. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม มีผลงานได้รับการยกย่อง เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งถือเป็นตัวอย่างต้นแบบกับบุคคลรุ่นหลังสืบไป

ในหลายสาขาอาชีพ ตัวอย่างเช่น แม่กิมลั้ง แม่กิมเนียบ ที่มีความถนัดทางด้านปรุงแต่งขนมหม้อแกง เมืองเพชร โกฮับเจ้าเก่า ผู้บุกเบิกก๋วยเตี๋ยวเรือคลองรังสิตจนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ ด้านการเรียน การสอน มีครูค้นแบบสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมทางการสอนขึ้นหลายรูปแบบ เช่น สอนให้สนุก เป็นสุขเมื่อ ได้สอน การสอนที่เน้นกระบวนการ การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อนสอนเพื่อน การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การสอนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง

2. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สภาพธรรมชาติที่มี อยู่แล้วในโลกและอวกาศ ซึ่งไม่ได้หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ เช่น ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ห้วยหนอง คลอง บึง แม่น้ำ และสัตว์ป่า นานาชนิด เป็นต้น

เนื่องด้วยปัจจุบันมีการนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างมากจนเหลือ จำนวนน้อยลง มนุษย์เริ่มตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นเพราะขาดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงได้ มีการรณรงค์สร้างสิ่งทดแทนธรรมชาติ ได้แก่ ปลูกป่า จัดระบบนิเวศวิทยา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสอนพฤกษศาสตร์ อนุรักษ์และขยายพันธุ์สัตว์พันธุ์พืช นานาชนิด

3. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่ใช้เป็น ช่องทางการสื่อสาร แยกได้ 2 ประเภท คือ

3.1 สื่อทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัสดุ ลักษณะสิ่งพิมพ์ ฟิล์ม แผ่นภาพ โปร่งใส เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่น CD ชนิดเสียงและภาพ เป็นต้น อุปกรณ์ เป็นตัวช่องทางผ่าน ในลักษณะเครื่องฉาย เครื่องเสียงชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

3.2 สื่อทางด้านวิธีการ ได้แก่รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการใช้ เทคโนโลยีพื้นฐาน และเทคโนโลยีระดับสูง ได้แก่

3.2.1 สื่อท้องถิ่น ประเภทเพลง เช่น หมอลำ หนังตะลุง ลำตัด อีแซวลำนำ เพลงซอ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

3.2.2 สื่อกิจกรรม เช่น หมากเก็บ หมากเข่ง ตีจับ มอญซ่อนผ้า เดินกะลา เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า สื่อกิจกรรมพื้นบ้านดังกล่าวมีมาแต่โบราณ หลายกิจกรรมเหมือนกับของ ชนเผ่าปิกมีในทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสุขตื่นเต้นในกลุ่มเด็ก ๆ ปัจจุบันก็ยังได้รับความนิยมนอยู่ แต่ก็มีกิจกรรมที่ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ จนถึงการใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ บทเรียน โปรแกรม โปรแกรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ระบบมัลติมีเดียประเภท E-Learning เป็นต้น ซึ่งการประชุมสัมมนา การปฏิบัติงานกลุ่ม การทัศนศึกษา ก็เข้าข่าย สื่อกิจกรรม ชนิดหนึ่ง

4. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่ หมายถึง วัตถุอาคาร สถานที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งความรู้ด้วยตัวของมันเอง สามารถสื่อความหมาย โดยลำพังตัวเอง

เช่น สถาปัตยกรรมด้านการก่อสร้าง จิตรกรรมภาพฝาผนัง ปูนปั้นวัตถุด้านประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนของธรรมชาติที่ให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โบราณวัตถุทางด้านศาสนา พิพิธภัณฑน์ เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของแหล่งเรียนรู้ สามารถสรุปประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ดังนี้

(1) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลต่าง ๆ ที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ช่างฝีมือ ช่างไม้ เป็นต้น (2) แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ลำคลอง ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น (3) แหล่งเรียนรู้ประเภทวัตถุ สถานที่ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นและสามารถหาความรู้ได้ เช่น อาคารสถานที่ พิพิธภัณฑน์ เป็นต้น และ(4) แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกัน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ทั้งนี้แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ ที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ ห้องสมุด ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและความสำคัญของ ห้องสมุด ไว้ดังนี้

ประทีป จรัสรุ่งรวีร (2542, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของห้องสมุดไว้ว่า คือ สถานที่รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาทุกชนิด ที่อยู่ในลักษณะของสิ่งตีพิมพ์ และ โสตทัศนวัสดุ โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้จัดหาและจัดเตรียมให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด ได้ศึกษาค้นคว้าตามความต้องการของแต่ละบุคคลด้วยความเสมอภาค ซึ่งห้องสมุดมีความสำคัญดังเช่น ลมุล รัตตากร (อ้างในประทีป จรัสรุ่งรวีร, 2542, หน้า 11) สรุปไว้ว่า

1. ห้องสมุดเป็นที่รวมแห่งวิทยาการต่างๆที่ผู้ใช้สามารถค้นหาความรู้ได้ทุกแขนงวิชาที่มีการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น
2. ห้องสมุดเป็นที่ที่ทุกคนจะเลือกอ่านหนังสือ และค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ได้โดยอิสระตามความสนใจของแต่ละบุคคล
3. ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดพอใจที่จะอ่านหนังสือต่าง ๆ โดยไม่รู้จักจบสิ้น คือทำให้เกิดนิสัยรักการอ่านนั่นเอง
4. ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
5. ช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดมีนิสัยรักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
6. ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดรับรู้ในสมบัติสาธารณะรู้จักใช้และระวังรักษาอย่างถูกต้อง

ส่วน พิมลพรรณ ประเสริฐวงษ์ เรพเพอร์ และคณะ (2542, หน้า 29 - 32) ได้ให้ความหมายของห้องสมุดโรงเรียนว่าหมายถึง ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์ประการสำคัญเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู ห้องสมุดโรงเรียนจะจัดหาวัสดุตามหลักสูตรเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและครู

ความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นสถานที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อพัฒนาการอ่านและศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอน ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติเรื่องการศึกษา ตลอดชีวิต โดยมีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียน ฝึกวิจารณ์งานในการอ่าน และเป็นศูนย์กลางอุปกรณ์การสอน เนื่องจากการจัดตั้งห้องสมุดมิใช่ส่งเสริมเฉพาะการเรียนของนักเรียนเท่านั้น แต่ส่งเสริมการสอนของครูด้วย เพราะการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กัน นักเรียนจะสนใจเรียนและเรียนได้ก็ด้วยครูมีวิธีสอนที่ดี ครูสามารถเตรียมการสอนให้เป็นที่น่าสนใจได้ เพียงใดนั้น วัสดุอุปกรณ์การสอนก็มีส่วนอยู่มากบรรณารักษ์ จึงต้องคิดตามหลักสูตร และเคลื่อนไหวทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้เตรียมสื่อการเรียนรู้ ทุกแบบสำหรับเป็นอุปกรณ์การสอน สำหรับครู

อีกทั้ง สุณีย์ เลิศแสวงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย (2550 , หน้า 2) กล่าวว่า ห้องสมุด คือ สถานที่รวบรวมสรรพวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งได้บันทึกไว้ในรูปของหนังสือ วารสาร ต้นฉบับ ตัวเขียน สิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ หรือสื่อทัศนวัสดุ และมีการจัดอย่างมีระเบียบเพื่อบริการแก่ผู้ใช้ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และความจริงใจตามความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคล โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้จัดหาและจัดเตรียมให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมสรรพวิทยาต่าง ๆ หลายสาขา สำหรับบริการผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้หรือค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ความสำคัญของห้องสมุดพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ห้องสมุดเป็นที่รวมวิทยาการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ซึ่งทั้งผู้เรียนและผู้สอนใช้เป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้การเรียนการสอนทันสมัย อยู่เสมอ ทำให้ผู้สอนมีความรู้ใหม่ๆ และรวบรวมไว้ในเรื่องที่สอนมากขึ้น ผู้เรียนสามารถเข้าไปค้นคว้าหาความรู้ในแขนงวิชาที่เรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) ห้องสมุดจึงกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น ห้องสมุดต้องมีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนและผู้สอนใช้เป็นแหล่งค้นคว้าอย่างกว้างขวางและเพียงพอต่อความต้องการ

2. ห้องสมุดเป็นแหล่งสารนิเทศที่มีความสำคัญต่อการค้นคว้าวิจัย การเลือกอ่านหนังสือเพื่อค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ได้โดยอิสระตามความสนใจของแต่ละบุคคล สามารถค้นหาคำตอบที่ต้องการอย่างมีระบบวิธี โดยการใช้สารนิเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด เพื่อความสมบูรณ์ ถูกต้องและเพิ่มคุณค่าของการวิจัย

3. ห้องสมุดเป็นแหล่งสารนิเทศที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเลือกศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระตามความต้องการของแต่ละคน ภายใต้เงื่อนไขระเบียบข้อบังคับของห้องสมุด ไม่จำกัดสิทธิและโอกาสในการศึกษาค้นคว้า

4. ห้องสมุดเป็นแหล่งข้อมูลที่ส่งเสริมการอ่านและการค้นคว้าด้วยตนเอง การอ่านเป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ทักษะทางภาษา และการอ่านเป็นการศึกษาที่ไม่สิ้นสุด ห้องสมุดจึงเป็นสถานที่สำคัญต่อการอ่าน ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการอ่านที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง

5. ห้องสมุดเป็นสถานที่สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเป็นศูนย์รวมของความรู้ ความคิดที่เปิดโอกาสให้ทุกคนแสวงหาความรู้ได้ตามต้องการ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษา และประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดความคิดในการพัฒนางานอาชีพของตน และเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางการประกอบอาชีพ รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมความบันเทิง การอ่านจึงเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

6. ห้องสมุดเป็นสถานที่ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม จากการศึกษาสังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้มีการแลกเปลี่ยนและเลียนแบบวัฒนธรรมระหว่างชนชาติอย่างกว้างขวาง ห้องสมุดจึงกลายเป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ วัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมสารนิเทศด้านสังคมและวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ให้อนุชนรุ่นหลัง ได้รู้จักและรักษาสืบไป และเป็นศูนย์รวมของคนในสังคมที่เข้ามาใช้ ห้องสมุดเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ใช้รู้จักระเบียบ ข้อบังคับ และมารยาทในการใช้ห้องสมุดร่วมกัน เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ดีงามอย่างหนึ่ง และห้องสมุดยังเป็นศูนย์รวมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การจัดนิทรรศการวันสำคัญของชาติ

7. ห้องสมุดจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้อ่านสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ได้มากที่สุด เนื่องจากห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นแหล่งข้อมูลที่ให้บริการ โดยไม่คิดมูลค่า เป็นคลังแห่งความรู้ ที่ให้อิสระแก่ผู้ใช้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาความเจริญก้าวหน้า และใช้ในการประกอบธุรกิจต่าง ๆ โดยผู้ใช้บริการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการไปหาซื้อหนังสือ เอกสาร ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ จึงสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก

จากการศึกษาความหมายและความสำคัญของห้องสมุด สรุปได้ว่า ห้องสมุด คือ สถานที่รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาทุกชนิด ที่อยู่ในลักษณะของสิ่งตีพิมพ์ และ โสตทัศนวัสดุ มีวัตถุประสงค์ประการสำคัญเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการเรียน อีกทั้งยังเป็นสถานที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อพัฒนาการอ่านและศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอน ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ประสบผลสำเร็จ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสื่อการเรียนการสอนจะมีรูปแบบและการพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทันสมัย ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงมีผู้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้หลายคน ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 23 - 24) ได้กล่าวเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้อย่างกว้างขวางไว้ว่า การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อหรือห้องสมุดของสถานศึกษาลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็ว รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้อ
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างสม่ำเสมอ
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ

6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนและชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น ๆ

8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

ส่วน อารมณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 215) กล่าวถึง สื่อ คือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียน ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในบทเรียน เพื่อช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องมีความปลอดภัยต่อตัวผู้ใช้ มีลักษณะที่แปลกน่าสนใจและสำคัญทั้งครูและผู้เรียนสามารถจัดหาจัดทำร่วมกัน ซึ่งอาจหาได้ในท้องถิ่น

ขณะที่ จินตนา ไบกาชุย (มปป, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และความรู้สึคนึกคิดต่างๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

ส่วน กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ (2542, หน้า 11) ได้กล่าวถึง สื่อการสอนว่าเป็นตัวกลาง ซึ่งมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน มีหน้าที่เป็นตัวนำความต้องการของครู ไปสู่ตัวนักเรียน อย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายการสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สื่อการสอนได้นำไปใช้ในการเรียนการสอนตลอด และได้รับการพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง นักการศึกษาเรียกสื่อการสอนด้วยชื่อต่างๆ เช่น อุปกรณ์การสอน วัสดุการสอน โสตทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา สื่อการเรียนการสอน สื่อการศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ (2543, หน้า 8) กล่าวถึง สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่จะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบถ้วนสมบูรณ์ สื่อการสอนเป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างครูผู้สอนและเนื้อหาสาระที่ครูเตรียมเพื่อถ่ายทอดไปสู่ตัวผู้เรียน หากองค์ประกอบของสื่อขาดไป ก็ไม่มีช่องทางใดที่จะถ่ายทอดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้ เพราะฉะนั้น สื่อ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเหมาะสมในการที่จะนำความรู้ ประสบการณ์จากครู ไปสู่ผู้เรียน โดยรวมวัสดุได้แก่ สื่อที่ผลิตได้ง่ายโดยใช้วัสดุต่างๆ เช่น รูปภาพ แผนภูมิ แผ่นพับ อุปกรณ์ คือ บรรดาเครื่องมือต่างๆ เป็นต้นว่า สื่อของจริง หุ่นจำลอง สไลด์ วิดิทัศน์ ซีดีรอม

คอมพิวเตอร์ ส่วนวิธีการได้แก่ เทคนิคเฉพาะ เช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกมการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ การทดลอง ทักษะศึกษา สถานการณ์จำลอง แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จะเห็นได้ว่าในแต่ละเทคนิค วิธีการสามารถสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ได้หลายกิจกรรม ครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างกว้างขวาง ประเด็นสำคัญ ผู้สอนต้องวางแผนกำหนดเป้าหมายในสิ่งที่ต้องการ ใช้ชัดเจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทั้งสิ้น การใช้สื่อการสอนอย่างสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง แม้ผู้สอนบางคนอาจมองว่า สื่อการสอนจะทำให้ครูผู้สอนลดบทบาทลงไป แต่ผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทสูงขึ้นและเป็นเป้าหมายสำคัญของชาติที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวดว่าด้วยเรื่องการศึกษา

ทำนองเดียวกัน ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 207) ได้กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ไปผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ สื่อการสอนที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็คือ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา ซึ่งรูปแบบของการจัดสื่อการสอนในสถานศึกษามีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

1. รวมงานสื่อทุกชนิดทั้งสิ่งพิมพ์และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ไว้ด้วยกันในกรณีเช่นนี้ จะรวมห้องสมุดและหน่วยงาน โสตทัศนูปกรณ์เข้าไว้ด้วยกัน มีการบริหารงานและบริการเป็นหน่วยงานเดียวกัน เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ศูนย์สื่อการศึกษา สำนักวิทยบริการ เป็นต้น
2. แยกเป็นเอกเทศ เป็นการแยกหน่วยงานห้องสมุดออกจากหน่วยงานทางโสตทัศนูปกรณ์ มีสถานที่ งบประมาณและการบริหาร ตลอดจนงานบริการที่แยกจากกัน

ส่วน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 30 - 31) ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่าเป็นสื่อหรือตัวกลางที่ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเนื้อหา ประสบการณ์ แนวคิด ทักษะและเจตคติระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยเน้นบทบาทของผู้เรียนที่เป็นผู้กระทำ หรือใช้สื่อเพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะกระบวนการ และความรู้สึคนึกคิดต่างๆ บรรลุมาตรฐานของการเรียนรู้ โดยที่ประเภทของสื่อการเรียนการสอน สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท คือ

1. สื่อการพิมพ์ เป็นสื่อที่ใช้ระบบการพิมพ์ เช่น หนังสือเรียน คู่มือ หนังสือเสริมประสบการณ์ ฯลฯ
2. สื่อวัสดุอุปกรณ์ เป็นสื่อสิ่งของต่าง ๆ เช่น ของจริง หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ
3. สื่อโสตทัศนูปกรณ์ เป็นสื่อที่นำเสนอด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ภาพเคลื่อนไหว แถบเสียง แถบบันทึกภาพ สื่อประเภทอื่น ๆ อาทิ สื่อมัลติมีเดีย ฐานข้อมูล คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

4. สื่อกิจกรรมเป็นสื่อประเภทวิธีการที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น เกม เพลง บทบาทสมมติ แบบทดสอบ แผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน ฯลฯ

5. สื่อบริบทเป็นสื่อที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้แก่ สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยบริการ หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ อาทิ บุคคล ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

นอกจากแหล่งเรียนรู้ข้างต้นแล้ว ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ในบ้าน ในสถานที่ต่างๆ ภาษาที่ใช้ในคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้จากการใช้อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการแสวงหาความรู้จากการไปทัศนศึกษา ตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วย

ขณะที่ จิริยา เหนียนเฉลย (2546, 14 - 15) ได้กล่าวถึงสื่อว่า สื่อการสอน หมายถึง การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งหมายถึง การนำวัสดุ เครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้ เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

บทบาทของสื่อในขบวนการเรียนการสอนปัจจุบันพบว่า ช่วยให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น ประหยัดเวลา สื่อการสอนช่วยถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน โดยลืมยาก สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น สื่อการสอนมีความจำเป็นในการสอน เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมาก ทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาวิชามากขึ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สื่อการสอนมีความสำคัญในการสอนที่เน้นเอกัตบุคคลให้มีประสิทธิภาพ นักเรียนที่มีภูมิหลังและความพร้อมที่แตกต่างกัน ครูต้องรู้จักใช้สื่อการสอนและเทคนิคที่จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียน และเกิดประสิทธิภาพในการเรียน ดังนั้นสื่อจึงมีบทบาทต่อการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะผู้เรียนเกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรมชัดเจน
2. ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ในปริมาณมากขึ้น ในเวลาที่กำหนดไว้
3. ช่วยให้ผู้เรียนสนใจ และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการสอน
4. ช่วยให้ผู้เรียนจำ สร้างความประทับใจและการเรียนรู้มีความคงทน
5. ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในขบวนการเรียน
6. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนรู้ ในสิ่งที่เรียนได้ลำบาก เพราะ
  - 6.1 ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น
  - 6.2 ทำสิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น

6.3 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง

6.4 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น

6.5 ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดลง

6.6 ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายขนาดขึ้น

6.7 นำอดีตมาให้ศึกษาได้

6.8 นำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้

หลักเกณฑ์การเลือกใช้สื่อการสอน

การเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับ หลักสูตร เนื้อหา ความรู้ความสามารถของนักเรียน ตลอดจนความเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ย่อมมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน อันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และบรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียน

การเลือกสื่อการสอน จึงมีเกณฑ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่ใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่ในเนื้อหา
3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนหรือไม่
4. ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนหรือไม่
5. เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ รวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนของนักเรียนหรือไม่
6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่
7. ใช้การได้ดี ในแง่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่
8. คู่กับราคา และการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้
9. สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่
10. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่
11. สื่อนั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้หรือไม่
12. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อ นั้นแค่ไหน อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่าง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นต้น

การใช้สื่อการสอนที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุดนั้น นอกเหนือจากการพิจารณาเลือกสื่อการสอนแล้ว ควรมีการวางแผนการใช้ตามลำดับขั้นดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการใช้สื่อการสอน

1.1 การเตรียมตัวผู้สอน

1.2 การเตรียมชั้นเรียน

1.3 การเตรียมผู้เรียน

2. การใช้สื่อการสอนที่เตรียมไว้

3. สรุปผลการใช้

4. การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

ส่วน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวังนัง (2545, หน้า 11 - 12) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ไว้ว่า สื่อการเรียนรู้ มิได้มีความหมายเฉพาะสื่อที่ครูและนักเรียนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ที่เรียกว่า “สื่อการเรียนการสอน” เท่านั้น แต่หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์หรือความคิดก็ตาม ขึ้นอยู่ว่าเราเรียนรู้จากสิ่งนั้น ๆ หรือนำสิ่งเหล่านั้นเข้ามาสู่การเรียนรู้ของเราหรือไม่

จากความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน ย่อมชี้ให้เห็นว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระ องค์ความรู้ ให้เข้ากับ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความสนใจ ติดตามในเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งจะช่วยลดเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยปราศจากสื่อ นั่นคือ จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ด้วยความสุขและต้องการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระตามหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและทุกสถานที่ ทุกเวลา

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะจะทำให้ทราบถึงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญที่ทำให้ทราบว่า การดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอน บรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรค ข้อบกพร่องอะไรบ้าง แล้วนำสิ่งเหล่านี้ไปเป็นแนวทางในการหาวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลไว้ดังนี้

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 129) ได้ให้ความหมายการประเมินผล (Evaluation) คือ การนำผลที่ได้จากการวัดมาหาคุณค่าการประเมินผล ควรจะรวมถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้ เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี

เช่นเดียวกับ กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์ (2540, หน้า 16) ได้กล่าวถึง การประเมินผล คือ กระบวนการประเมินค่าขั้นสุดท้ายว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาใดบรรลุวัตถุประสงค์เพียงไร ทั้งนี้ โดยการพิจารณาผลที่ได้จากผลของการวัดและส่วนประกอบอื่นเพื่อการประเมินค่าที่เหมาะสม การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เพราะการวัดเป็นไปเพื่อการประเมินค่าตีเลว เก่งอ่อนเพียงใด สิ่งใดบ้างที่ต้องแก้ไข ปรับปรุงพัฒนา ถ้าเป็นผลของการเรียนรู้ก็ต้องเทียบกับ วัตถุประสงค์ว่า การเรียนรู้นั้นบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด สอนซ่อมเสริมหรือเรียนซ้ำ ผ่าน ไม่ผ่าน ไม่เลื่อนชั้น การวัดผลจึงเป็นไปเพื่อการประเมินผล

ในขณะที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 24 - 25) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนา คุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการ พัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้อง จัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล การเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากร ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ ของผู้เรียน จากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติตลอดจนการประเมินภายในและนอกสถานศึกษา

การประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้า ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัด กิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดและการประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการ อย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการและแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินใน ระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือตัวผู้เรียน ผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้อะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจ ความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้ง ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ทราบ ระดับความสำเร็จของผู้เรียน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน การเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำ ผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐาน การเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มี การประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นและ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และ กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละ แห่ง

สำหรับวิธีการประเมินผล สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2527, หน้า 149 - 150) ได้เสนอแนวคิด ในการประเมินผล ซึ่งมีทั้งหมด 9 วิธีด้วยกัน ดังนี้

1. พิจารณาคะแนนที่เพิ่มขึ้น วิธีการประเมินผลความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน หรือจัดหลักสูตรนั้นวิธีการหนึ่งที่ใช้กันอยู่ก็คือ ทำการทดสอบเด็กก่อนเรียนหรือก่อนใช้หลักสูตร จากนั้นก็ดำเนินการสอนตามแนวของหลักสูตรนั้นจนจบ แล้วทดสอบอีกนำผลการทดสอบไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็มี หรือบางทีก็ดูความแตกต่างระหว่างผลการเรียนของกลุ่มควบคุมและกลุ่ม ทดลองที่ใช้หลักสูตรใหม่

2. การประเมินผลตัวเองโดยเจ้าหน้าที่ของสถาบันนั้น จุดมุ่งหมายของวิธีการประเมินผล วิธีนี้ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ของสถาบัน หรือ โครงการจัด การศึกษานั้น จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งเป็นบุคคลในสถาบันนั้น มากำหนดจุดมุ่งหมายและ มาตรฐานของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน แล้วก็สังเกตรวบรวมข้อมูลมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อพิจารณาการทำงานของเจ้าหน้าที่ภายในสถาบันนั้น

3. การจัดอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความรับผิดชอบอย่าง สูงต่อสังคมและสถาบัน บางครั้งก็มารวมตัวกันเพื่ออภิปรายข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุง กิจการต่างๆหรือการดำเนินงานของสถาบันต่าง ๆ หรือของโครงการต่าง ๆ ข้อคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจการต่างๆได้ เช่น กิจการเกี่ยวกับหลักสูตรและ

การจัดการศึกษา เป็นต้น ก็อาจเชิญนักหนังสือพิมพ์ ผู้ปกครอง และผู้ที่ไม่มองการศึกษาตามแนวของนักศึกษามาร่วมกันให้ข้อคิดและข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เป็นต้น

4. การสังเกต แทนที่จะดูจากผลการสอบ นักประเมินผลบางคนให้สังเกตขบวนการวิธีการจัดการเรียนการสอนดูที่กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสะท้อนภาพของความสำเร็จและความล้มเหลวการจัดการศึกษา

5. การวิจัยเกี่ยวกับการสอนมีนักประเมินผลบางคนให้ข้อคิดไว้ว่า การจะเข้าใจหลักสูตรและเห็นภาพของหลักสูตรหรือ โปรแกรมการเรียนการสอน ได้อย่างดีนั้น ก็ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนในห้องเรียนนอกจากนั้นการวิจัยเหล่านี้ยังสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนได้อย่างดีอีกด้วย

6. วิเคราะห์การจัดการ การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้เสนอให้ผู้จัดการปรับปรุงการบริหารงาน วิธีการอย่างนี้เรียกว่า การวิเคราะห์การจัดการ

7. วิเคราะห์นโยบาย การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์การดำเนินงานเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนและกำหนดนโยบายเรียกว่าการวิเคราะห์นโยบาย

8. การประเมินผลโดยมิได้กำหนดจุดมุ่งหมาย การประเมินผลวิธีนี้เพื่อดูประสิทธิภาพของโปรแกรมการจัดการศึกษา นักประเมินผลจะไม่วัดและไม่ต้องการทราบก่อนว่า โปรแกรมการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายอย่างไร คณะที่ทำงานการศึกษานั้นทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างไร เพราะไม่ต้องการให้สิ่งเหล่านี้มาชักนำให้ผู้ประเมินผลสนใจดู แต่ผู้ประเมินผลจะรวบรวมข้อมูลการจัดการศึกษาแล้วพิจารณาว่าข้อมูลการจัดการศึกษาที่สังเกตมาได้เป็นอย่างดีสะท้อนให้เห็นความสำเร็จในการศึกษาเรื่องใด

9. วิธีการแบบตุลาการ วิธีการประเมินผลแบบนี้ จะแบ่งคนเป็นสองฝ่าย ให้แต่ละฝ่ายเสนอข้อมูลและหักล้างข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของการจัดการศึกษา ความคิดในการประเมินผลวิธีนี้มาจากตุลาการที่รวบรวมข้อมูลทนายทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา คณะลูกขุนและผู้พิพากษาจะรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นมาตัดสินพิจารณาอีกทีหนึ่ง จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับการประเมินผลสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบถึงความบกพร่อง ความก้าวหน้า ของการจัดการเรียนการสอน ผลที่ได้จะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการปรับปรุง แก้ไข ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

จากการศึกษาการวัดและประเมินผล สรุปได้ดังนี้ การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการประเมินค่าขั้นสุดท้ายว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงไร ทั้งนี้โดยการพิจารณาผลที่ได้จากผลของการวัด และส่วนประกอบอื่นเพื่อการประเมินค่าที่เหมาะสมการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิชาการไว้ดังนี้ วิมา หาญใจ (2540) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนคารวิทยาลัย พบว่า ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ควรจัดเตรียมเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้เพียงพอ เพื่อจะได้อ่านและศึกษาก่อนที่จะเตรียมเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้เพียงพอ เพื่อจะได้อ่านและศึกษาก่อนที่จะเตรียมการสอนในแต่ละวิชา ส่วนผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูสามารถวิเคราะห์หลักสูตรให้เหมาะสมก่อนที่จะนำไปใช้ทางด้านการเรียนการสอน ควรลดคาบสอนให้เหมาะสม ให้ครูสอนตรงตามความสามารถ ควรกำหนดรูปแบบในการเขียนแผนการสอน และควรปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน ส่วนด้านสื่อการสอนควรมีครูที่มีความรู้ทางการทำสื่อการสอน โดยเฉพาะให้ครูสั่งซื้อสื่อการสอนด้วยตนเอง ควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้ใช้ และจัดระบบการให้บริการแก่ครูที่ต้องการยืมสื่อไปใช้ ส่วนในด้านการนิเทศการเรียนการสอนนั้น ควรให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศควรมีการนัดหมายกับครูผู้สอนก่อนการนิเทศและแจ้งผลการนิเทศให้ครูผู้สอนทราบหลังจากการนิเทศทุกครั้ง เพื่อครูผู้สอนจะได้นำผลของการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูควรวัดผลให้ตรงจุดประสงค์ การเรียนรู้ ควรให้เวลาในการสร้างข้อสอบอย่างเหมาะสม และควรจัดให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการแนะนำหรือสั่งซื้อหนังสือ และควรให้มีการประชาสัมพันธ์การให้บริการของห้องสมุดมากขึ้นด้วย

ขณะที่ พงษ์ กุณา (2540) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารวิชาการในโรงเรียนกันดาร สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองเชียงราย ตามขอบข่ายงาน 9 ด้าน พบว่างานด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ มีการปฏิบัติมาก ได้แก่ การจัดทำแผนงาน โครงการทางวิชาการให้เหมาะสมกับหลักสูตรท้องถิ่น การควบคุม กำกับ ติดตาม ให้ครูดำเนินการตามหลักสูตรกำหนดการสอน แผนการสอนและคู่มือที่กำหนดไว้ งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน มีการปฏิบัติมาก ได้แก่ การแนะนำให้ครูนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำสื่อการเรียนการสอนงานด้านการวัดผลประเมินผล มีการปฏิบัติมาก ได้แก่ การวางแผนและกำหนดแนวทางการวัดผลประเมินผลให้

สอดคล้องกับจุดหมายและเนื้อหาของหลักสูตร งานห้องสมุดมีการปฏิบัติมากได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเห็นความสำคัญและใช้ห้องสมุด งานด้านการนิเทศการศึกษา

จากนั้น ทองคำ บัวอินทร์ (2541) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานทางวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพการดำเนินงานทางวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ทุกมาตรฐาน ได้มีการดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรและนักเรียน รองลงมาคือ โรงเรียนจัดแหล่งความรู้และสนับสนุนอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและโรงเรียนจัดการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ ส่วนโรงเรียนพัฒนาหลักสูตร ได้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่นซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ส่วน จิตราภรณ์ บุญยงค์ (2542) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงรายพบว่า การบริหารจัดการเรียนการสอนตามลักษณะทั้ง 7 งาน งานการบริหารที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การจัดตารางการเรียนการสอน และการจัดครูเข้าสอน ส่วนงานที่มีการบริหารมาก ได้แก่ การจัดแผนการเรียน งานสื่อการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดทำแผนการสอน และนำหลักสูตรไปใช้ สำหรับปัญหามีดังนี้ ครูขาดความรู้ในการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญของแผนการสอน ไม่ใช่กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้สื่อการเรียนการสอนน้อย ขาดแคลนครูบางสาขาวิชา ห้องเรียนไม่พอ ไม่สามารถจัดวิชาเลือกเสรีได้หลากหลาย ข้อเสนอแนะได้แก่ ควรจัดอบรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น นิเทศติดตามการทำแผนการสอนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย กระตุ้นให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมพัฒนาครูให้สอนได้คนละหลายวิชา กรมเจ้าสังกัดควรจัดสรรอัตรากำลังเพิ่ม และควรรใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยจัดตารางการเรียนการสอน

ในปีเดียวกัน ณรงค์ฤทธิ์ ปรีชานุกูล (2542) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการนิเทศและมีกิจกรรมเยี่ยมชั้นเรียนน้อย ผู้นิเทศปฏิบัติกิจกรรมนิเทศไม่สม่ำเสมอ ขาดการวางแผนและขาดการติดตามผลการนิเทศ ขาดการยอมรับระหว่างผู้รับการนิเทศ ข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ควรมีการนิเทศภายใน 2-3 ครั้งต่อเทอม ควรมีการนิเทศภายในให้ต่อเนื่องและจริงจัง และควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศภายในแก่ครูและผู้บริหาร

เช่นเดียวกับ วารุณี โพธาสินธุ์ (2542) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครู ได้จัดทำสื่อและใช้สื่อการเรียนการสอนสนับสนุน

ให้ครูเข้ารับการอบรมประชุมสัมมนาทางวิชาการ สนับสนุนให้ครูจัดประสบการณ์อย่างหลากหลาย และประชุมชี้แจงถึงกฎ ระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการวัดผลประเมินผล สิ่งที่ผู้บริหารไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ การนิเทศภายใน การแสวงหาแหล่งวิทยาการมาสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนสิ่งที่ไม่แน่ใจว่าผู้บริหารได้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติได้แก่การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำหรับ รุ่ง ลอยเลิศ (2543) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษาอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษาตามปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพงานวิชาการ คือ ผู้บริหาร คณะครู กรรมการ โรงเรียน และ ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนร่วมกันประชุมหารือในการวางแผนจัดทำหลักสูตร ตรวจสอบประเมินผล หลักสูตร นำแบบประเมินผลหลักสูตรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามาประเมินสถานศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงในส่วนที่ไม่สมบูรณ์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ในปีต่อมาวัชระ สุยะลังกา (2545) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารได้ปฏิบัติงาน วิชาการในโรงเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ ภายในโรงเรียน และการวัดผลประเมินผลในทุกกิจกรรม แต่ยังไม่ปรากฏปัญหาในการปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารไม่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้กับครู ครูไม่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร ผู้บริหารไม่คิดตามการใช้หลักสูตร มอบหมายให้ครูไปทำงาน ด้านอื่นมากกว่าการสอน ผู้บริหารไม่สนใจการนิเทศภายใน ไม่มีเวลา และไม่นำผลการนิเทศ มาจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ และไม่มีการตรวจสอบ เครื่องมือในการวัดผลให้ได้มาตรฐาน

ขณะที่ โกวิท หมั่นทา (2545) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเป็นผู้นำ การปฏิรูปการศึกษาตามความคาดหวังของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ในการนำหลักการทางวิชาการไปสู่การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ส่งเสริมการทำงานแบบมี ส่วนร่วม ประเมินผลการเรียนตามสภาพที่แท้จริง และเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพ การศึกษา ส่งเสริมบุคลากรให้เข้ารับการอบรม ส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยคาดหวังให้ผู้บริหาร สถานศึกษาปฏิบัติตลอดเวลา ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในการเป็นผู้นำ การปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อจำกัดในเรื่องจำนวนบุคลากรในสถานศึกษา

ในปีเดียวกัน จ้านงค์ สมควร (2545) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าการวัด และประเมินผล ได้นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่สอดคล้องกับจุดหมายและเนื้อหาหลักสูตร มีการวางแผน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

สำหรับ วรเชษฐ จันท์ภิรมย์ (2546) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหาร งานวิชาการในสถานศึกษาทุกด้านทั้ง 9 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผล การนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากรทางวิชาการการบริหาร โครงการ ก้าววิจัยและการพัฒนา ระบบข้อมูลสารสนเทศ และการประเมินผลงาน ปัญหาการบริหาร งานวิชาการ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสาระต่าง ๆ ของหลักสูตรใหม่สถานศึกษา ขาดแคลนครูจำนวนครู ไม่ครบชั้น การวัดผลและประเมินผลไม่เป็นไปตามสภาพจริงขาดการวางแผน การนิเทศ ขาดการส่งเสริมและพัฒนาให้ครูได้ศึกษาคูงาน ในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ ครู และบุคลากรในสถานศึกษาไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดการกำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขาดการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการกำหนด เป็นยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนา และขาดการวางแผนในการประเมินผลงานทางวิชาการในสถานศึกษา โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสาระต่าง ๆ ของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คณะครูและผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินการ ควรจัดรวมห้องเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน ควรมีการประเมินผลตามสภาพ ความเป็นจริง ควรวางแผนและแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในการนิเทศภายใน ควรวางแผน ในการส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ควรดำเนินการส่งเสริมและจัดอบรมให้ความรู้ ในการทำวิจัยในชั้นเรียน ควรวางแผนในการทำโครงการทางวิชาการ โดยต้องกำกับติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศให้ครบทุกด้าน และควรแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อประเมินผลงานวิชาการ

ส่วนสมชาย ไชยจินดา (2547) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ไม่ได้นิเทศตามตาราง ที่กำหนดไว้ เพราะมีภาระงานอื่นมาก ความสับสนในเรื่องหลักสูตรซึ่งมี 2 หลักสูตร มีโครงสร้าง เนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาและการวัดและประเมินผลแตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควร

ศึกษาเรื่องหลักสูตรให้เข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

นอกจากนั้น สายสุนีย์ แสงเขื่อนแก้ว (2547) ได้ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า ฝ่ายบริการให้ความสำคัญต่อแหล่งเรียนรู้ร้อยละ 10 ทำให้ได้รับงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ระบบข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ ขาดการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น ด้านการดำเนินการแหล่งเรียนรู้ห้องสมุด มีการดำเนินการตามแผนมากที่สุด โดยส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุงด้านข้อมูลสารสนเทศ เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนให้มีวิจัย การจัดการแหล่งเรียนรู้ แต่ขาดการนิเทศติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึง การบริหารงานไม่ต่อเนื่อง ขาดคุณภาพ

สำหรับนิพนธ์ กษาคติ (2548) ได้ศึกษาแนวปฏิบัติในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชุมชนบ้านวังดิน อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน พบว่าแนวปฏิบัติในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ คือ ควรมีการอบรมสัมมนาการใช้หลักสูตรให้ครูผู้สอนและผู้บริหารแนวปฏิบัติการบริหารด้านการนิเทศภายใน เห็นว่าควรมีแผนการนิเทศภายในและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ แนวปฏิบัติการบริหารด้านการวัดผลประเมินผล เห็นว่า ควรใช้ข้อสอบมาตรฐานในการดำเนินการ

ในขณะที่ สุพจน์ อริยะจักร (2548) ได้ศึกษาการพัฒนาการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดปากลือ่ง สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า โรงเรียนควรใช้กระบวนการบริหารจัดการคุณภาพที่ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและวิธีการแล้ววางแผน โดยการประชุม คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง เพื่อหาข้อมูลสภาพปัจจุบันตลอดถึงแนวทางหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่จะนำมาปฏิบัติในการพัฒนาการเรียนการสอน สำหรับการปฏิบัติตามแผนควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ และกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน หลังจากได้ปฏิบัติงานแล้วในแต่ละภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษาควรมีการตรวจสอบโดยการประเมินผลโดยใช้เครื่องมือการตรวจสอบที่เหมาะสม เมื่อพบจุดเด่นหรือจุดด้อย จะต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายต่อไป

ในปีต่อมา ธนภัทร จองหมุ่ง (2549) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในอำเภอป่าซาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูที่ปฏิบัติการสอนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เลือกใช้วิธีการประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกัน ใช้เพิ่มสะสมงานประเมินผลการเรียนรู้ของ

ผู้เรียน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน สำหรับปัญหาที่พบ คือ ขาดงบประมาณ ในการดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ วัสดุ สื่อ และอุปกรณ์มีราคาแพง ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาคำเนินการนิเทศภายในไม่ต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้จากเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในฐานะที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้โรงเรียนดำเนินงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จ เป็นภารกิจหลักที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

ในขณะที่ สิริจิต หอจันทิก (2550) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า การปฏิบัติงานวิชาการด้านวัดและประเมินผล ผู้บริหารและครูโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ได้กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานในการวัดและประเมินผล นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร

สำหรับ ภักธภรณ์ มานิตย์ (2550) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาลดอกเงิน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนทุกคนได้ร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การใช้แหล่งเรียนรู้ โดยบูรณาการเข้ากับบทเรียนและกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูส่วนมากได้เชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้กับนักเรียนหรือนำนักเรียนออกไปเรียนรู้กับวิทยากรที่เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เนื่องด้วยบุคคลที่มาเป็นวิทยากรนั้น เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์ตรงและนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

ขณะที่นิยดา กรโกวิท (2551) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนโกวิทราษฎร์ เชียงใหม่ พบว่า ในด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า งานที่ได้ปฏิบัติคือ การกำหนด โครงสร้างหลักสูตร ในด้านเนื้อหาและเวลาเรียนสร้างความตระหนักโดยการพัฒนาครูในการจัดทำหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อนำมาปรับแผนจัดการเรียนรู้ ให้ความรู้แก่ครูในการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาหลักสูตรแกนกลาง จัดเอกสารและคู่มือให้ครูศึกษาค้นคว้า สำหรับปัญหาที่พบคือ หลักสูตรบางกลุ่มสาระยังไม่ครอบคลุมเนื้อหา ขอบเขตของเนื้อหากว้างเกินไป ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร และหลักสูตรไม่มีความสอดคล้องกัน ส่วนข้อเสนอแนะพบว่า ผู้บริหารควรเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ อบรมการทำหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร ครูแต่ละกลุ่มสาระควรเข้ากลุ่มเพื่อนำหลักสูตรมาวิเคราะห์ปรับหลักสูตร ไปใช้ให้เข้ากับ

เนื้อหาและธรรมชาติของวิชา สำหรับการใช้สื่อการสอน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่างานที่ได้ปฏิบัติคือได้จัดหาสื่อการสอน กระตุ้นให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อการสอน ใช้สื่อการสอนโดยคำนึงประสบการณ์ของผู้เรียน ใช้สื่อเหมาะสมกับเนื้อหาสาระการสอน เชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน และใช้สื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สำหรับปัญหาที่พบคือสื่อการเรียนการสอนมีน้อย ไม่คงทน ขาดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ขาดงบประมาณ และครูไม่นำสื่อนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอน ส่วนข้อเสนอแนะพบว่า ผู้บริหารควรเชิญวิทยากร ให้ความรู้แก่ครูที่จะผลิตสื่อการสอน หรือส่งบุคลากร ไปอบรมแล้วนำมาขยายผลสู่ครูต่อไป ควรมีการจัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่กลุ่มสาระเพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอน และครูควรสร้างสื่อและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการวัดและประเมินผล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ได้กำหนดปฏิทินในการวัดและประเมินผลประจำปี ประเมินผลจากสภาพจริงของผู้เรียน วัดและประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน จัดทำแผนการวัดและประเมินผลทุกรายวิชา แจกเกณฑ์การประเมินผลให้นักเรียนทราบก่อน วัดและประเมินผลคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และติดตามผลการวัดและประเมินผลของครูอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาที่พบคือ วัดและประเมินผลซ้ำซ้อน ขาดความชำนาญในการวัดและประเมินผล

ในปีเดียวกัน มจรุสมณี กวางทอง (2551) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่नावาง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่नावาง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมด เห็นว่าผู้บริหารได้วางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และประชุมคณะครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาที่พบมีเพียงส่วนน้อย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสูตร การใช้หลักสูตรไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ได้ผลเท่าที่ควร และหลักสูตรบางหัวข้อไม่สอดคล้องกับการเรียน สำหรับข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ผู้บริหารและครูควรมีการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในทุกด้าน ทุกสาระการเรียนรู้ และควรวิเคราะห์หลักสูตรในสาระ ที่ตนสอนและปรับเนื้อหากิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ส่วนในด้านการประเมินผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเห็นว่าการวางแผนการประเมินผลการเรียนการสอน กำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินผล และนำผลที่ได้จากการประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน สำหรับปัญหาที่พบมีเพียงส่วนน้อยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล ส่วนข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ควรอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลผู้บริหารควรมีการกำกับติดตามการประเมินผลควร

ประเมินผลตามสภาพจริงให้มากที่สุด และกำหนดแนวทาง การประเมินผลให้เป็นแนวทาง เดียวกัน

อีกทั้ง ปราโมทย์ ธิศรี (2551) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนชนเผ่า ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่่นาวาง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการดำเนินงาน วิชาการของโรงเรียนชนเผ่า ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่่นาวางในด้านสื่อและนวัตกรรม การศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อ การเรียนรู้ ใช้สื่อการสอนธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อ การสอน ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน แต่บางส่วนเห็นว่ามี การรวบรวมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อใช้ประกอบการสอน ในส่วนของปัญหาพบว่า ขาดแคลน งบประมาณในการสร้าง จัดหาสื่อและนวัตกรรม ครูขาดความรู้ทักษะในการผลิตสื่อและนวัตกรรม มีสื่อและนวัตกรรมน้อยไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสมกับสภาพและความสนใจของนักเรียน สำหรับ ข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบ สอบถาม คือ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ สร้าง ความตระหนักแก่ครูในการผลิตสื่อ จัดงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุนและจัดหาสื่ออย่างเพียงพอ ในด้านการประเมินผลตามสภาพจริง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่ามี การใช้การประเมินผล ตามสภาพจริงพัฒนาการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก แข็งผลการประเมินให้นักเรียน ทราบ ประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ใช้จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นกรอบการประเมินผล และให้นักเรียนแสดงความสามารถตามความถนัด แต่บางส่วนมีความคิดเห็นว่ให้นักเรียนร่วม ประเมินผลงานของตนเอง และให้นักเรียนร่วมสร้างเกณฑ์ตัดสินผลงาน สำหรับปัญหาใน การประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลตามสภาพจริงไม่มีเกณฑ์ที่ชัดเจน มีการใช้เกณฑ์ ประเมินผลแบบเก่า ขาดวิทยากรและแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง ส่วน ข้อเสนอแนะ ตามแนวความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ควรร่วมวางแผนสร้างเกณฑ์ การประเมินที่เหมาะสมกับนักเรียนควรมีเทศ ติดตามเกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริง พร้อมทั้งนำเผยแพร่แก่เพื่อนครู และควรอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริง

นอกจากนี้ เบญจวรรณ ระตะ (2551) ได้ศึกษา การจัดการแหล่งเรียนรู้ของกลุ่ม โรงเรียน ไปงสา จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ได้มีการวางแผนการใช้ แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สํารวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และเปิด โอกาสให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ อีกทั้งกำหนดครูผู้รับผิดชอบด้านแหล่งเรียนรู้ ส่วนที่ไม่มีจัดการคือ จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่น เปิด โอกาสให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ และเปิด โอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ อดหนุนด้านงบประมาณ สำหรับปัญหาในการจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ ขาดงบประมาณในการจัดแหล่ง

เรียนรู้ และกิจกรรมเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและชุมชนไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของนักเรียนและชุมชน

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน ในฐานะผู้นำการขับเคลื่อนให้โรงเรียนดำเนินงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จ เป็นหน้าที่หลักที่ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญ ดังนั้นผู้ศึกษาจึง ได้ศึกษาการดำเนินงาน วิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 เพื่อจะได้ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพต่อไป